

Foto: Anda van Riet

LIGT DE 'DRIESLAG TAAL' OP KOERS? Ontwikkelingen van het Nederlands in het mbo

Aandacht voor taal staat weer op de kaart in het mbo. Veel roc's kiezen voor de zogenaamde drieslag taal om taalbeleid vorm te geven. Het Instituut voor Taalonderwijs en Taalonderzoek van de UvA deed onderzoek naar de intensivering van het Nederlands in het mbo en de drieslag taal. Hoewel de invoering van taalbeleid op koers lijkt te zijn, kan de introductie van de centraal ontwikkelde examens Nederlands een bedreiging vormen voor de koppeling tussen taal en beroepscontext.

TIBA BOLLE

Taal staat hoog op de agenda in het beroepsonderwijs. Niet in de laatste plaats door de invoering van het Referentiekader taal, de komst van de centraal ontwikkelde examens voor lezen en luisteren en de verplichte afname van instellingsexamens Nederlands voor spreken en schrijven. Er zijn door het ministerie van Onderwijs financiële middelen vrijgemaakt voor de intensivering van het onderwijs Nederlands in het mbo. Het merendeel van de roc's heeft taalbeleidsplannen opgesteld om over deze gelden te kunnen beschikken. Hierbij is de zogenoemde drieslag taal door velen als uitgangspunt genomen: taalontwikkeldend beroepsonderwijs, inrichten van ondersteunende taallessen en bijspijkerlessen. Op alle scholen is men volop aan de slag met de invoering van

taalbeleid. Hoe staat het ervoor? Is de drieslag taal in de praktijk eigenlijk wel uitvoerbaar?

In de drieslag taal gaat men ervan uit dat taalontwikkeling plaatsvindt langs drie samenhangende leerlijnen: taalontwikkeling in de beroepsgerichte vakken, in algemene en functionele taallessen en in remediërend taalonderwijs. Taalontwikkeling in alle vakken is het devies. Het vak Nederlands staat wel op het rooster maar is grotendeels ondersteunend aan de uitvoering van beroepstaken. Daarnaast organiseert men volgens de drieslag de signalering en opvang voor de taalzwakke leerlingen. Dit betekent een hele verschuiving in het mbo, waar de laatste jaren weinig aandacht meer was voor taal. Het Instituut voor Taalonderwijs en Taalonderzoek van de Universiteit van Amsterdam (ITTA) heeft voor de zomer in kaart gebracht hoe het staat met de intensivering van

Een punt van zorg is de taalkennis van de beroepsvakdocenten zelf. Men vraagt zich af of alle docenten het goede voorbeeld kunnen geven en leerlingen op taal kunnen corrigeren

het Nederlands in het mbo en de drieslag taal. Er zijn gesprekken gevoerd met de projectleiders taal en rekenen van dertig roc's die de opdracht hebben de implementatieplannen taal en rekenen ten uitvoer te brengen.

Voorzichtig begin

Er blijkt op grote schaal geïnvesteerd te worden in het ontwikkelen, bundelen van expertise en deskundigheid. Taaldocenten zijn aan opleidingsteams toegevoegd, secties Nederlands in het leven geroepen en taalcoaches aangesteld om teams te begeleiden. Er worden op grote schaal talencentra ingericht voor de afname van toetsen en het remediërend taalonderwijs. Alle roc's hebben taalcoördinatoren of taalcontactpersonen gefaciliteerd. Er zijn overal kenniskringen, taalnetwerken, werkgroepen en projectgroepen taal opgericht en taalcoaches opgeleid die managers en vakcollega's van advies kunnen dienen. Dit wordt als zeer positief ervaren, zo ook door de projectleider taal en rekenen van het Da Vinci College Rob de Saint Aulaire: 'Ik ben tevreden over het feit dat er hier meer onderlinge afstemming is. Direct betrokken taalcoaches en taaldocenten voelen de noodzaak tot uitwisseling. Het belang hiervan wordt door het management gedragen en initiatieven worden ondersteund.'

Er wordt niet alleen veel overlegd en geadviseerd maar er is ook veel gerealiseerd, geeft projectleider taal en rekenen Marijke van Huijstee van het Rijn IJsselcollege aan: 'Over de hele linie kun je zeggen dat er op ons roc iets aan het gebeuren is, nog niet structureel, maar er is veel in ontwikkeling. Overal heeft de bewustwording tot actie geleid, soms hele teams, soms enkele vakdocenten, afhankelijk van de taalcoach.' Op alle roc's zijn grootschalige nulmetingen georganiseerd in de vorm van taaltoetsen bij instroom van de opleidingen. Docenten Nederlands zijn aangesteld en (veelal digitale) taalmethodes voor de basisvaardigheden gekozen en geïmplementeerd. Her en der is een begin gemaakt met curriculumontwikkeling gebaseerd op die taaltaken die ook voor het uitoefenen van het beroep van belang zijn.

De ontwikkeling van slag één van de drieslag, waarbij alle docenten aandacht besteden aan taal, in de vaklessen en praktijkopdrachten, komt overal langzaam op gang. Ook zijn in veel opleidingen secties Nederlands bezig om de taallessen beter af te stemmen op de vaklessen (slag twee). In talencentra worden groepjes leerlingen opgevangen die in de opleiding niet mee kunnen komen wat betreft taal (slag drie).

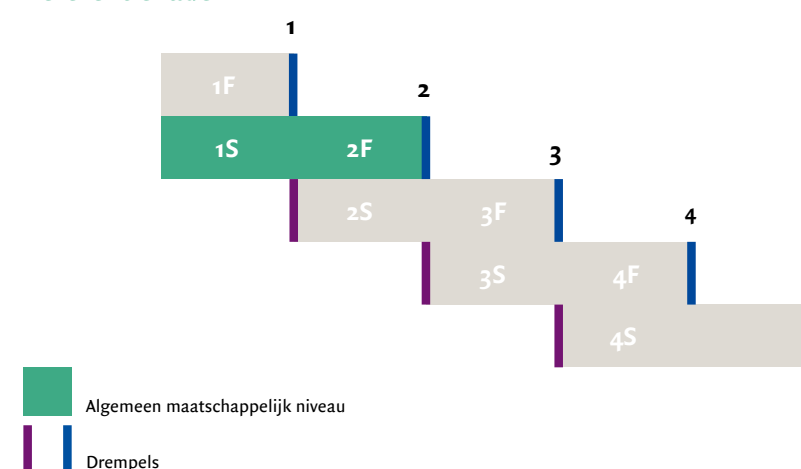
Het goede voorbeeld

Het is duidelijk dat veel mensen zich bezighouden met taalontwikkeling in het mbo. Maar wat levert dat nu uit-

DE REFERENTIELEVELS NEDERLANDSE TAAL EN REKENEN

De overheid heeft richtlijnen opgesteld voor het niveau van het taal- en rekenonderwijs. Deze referentieniveaus zijn ontwikkeld om de prestaties van leerlingen op het gebied van taal en rekenen te verbeteren. Ze omschrijven wat leerlingen moeten kennen en kunnen op bepaalde momenten in hun schoolloopbaan, waardoor het makkelijker wordt leerlingen steeds verder te brengen. Alle richtlijnen samen vormen het Referentiekader taal en rekenen. Dit referentiekader vormt sinds 1 augustus 2010 de basis voor het taal- en rekenonderwijs voor het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, het speciaal onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs.

Referentiekader

Toewijzing aan sectoren

TAAL
 1F en 1S: primair en speciaal onderwijs
 1F: praktijkonderwijs
 2F: mbo 1, 2, 3, vmbo
 3F: mbo 4, havo
 4F: vwo

REKENEN
 1F en 1S: primair en speciaal onderwijs
 1F: praktijkonderwijs
 2F: mbo 1, 2, 3, vmbo
 3F: mbo 4, havo, vwo

F = fundamenteel niveau
 S = streefniveau

eindelijk op voor de lessen en programma's? Wordt er gezamenlijk aan taalontwikkeling gewerkt door het hele opleidingsteam? Petra Zijlstra van het Nova College: 'Er is ingezet op alle drie de slagen maar het verband is nog niet stevig. Er is wel interactie tussen taal- en vakdocenten, maar voornamelijk informeel. Bijvoorbeeld in de

taalondersteuning namen deelnemers wel hun werk mee naar de bijles, maar niet de instructies van de docente of de eisen waar ze aan moesten voldoen.'

Overigens liep op de meeste plekken de communicatie tussen opleidingsteams en remediërende taaldocenten niet goed, waardoor veel leerlingen tussen wal en schip raakten. Het vak Nederlands, dat (weer) wordt gegeven, staat vaak los van de opleiding, al proberen veel taaldocenten Nederlands hun lessen af te stemmen op het beroep. Een bijkomend punt van zorg is de taalkennis van de beroepsvakdocenten zelf. Men vraagt zich af of alle docenten het goede voorbeeld kunnen geven en leerlingen op taal kunnen corrigeren. Er zijn roc's die een taaltoets afnemen bij alle teamleden, zodat er een opening is om over de eigen taalvaardigheid te praten en wellicht de behoefte ontstaat aan lessen Nederlands voor de vakdocenten zelf.

Algemeen versus beroepsspecifiek

Dat de drieslag taal op beleidsniveau en op papier gemeengoed is geworden blijkt uit de inventarisatie. Toch lijkt het belang van een functionele beroepsgerichte leerlijn Nederlands en taalgericht vakonderwijs momenteel steeds meer uit het zicht te verdwijnen. Bij de uitvoering verschuift de focus naar aparte algemene niveauverhogende leerlijnen Nederlands. Directe aanleiding is de komst van de centraal ontwikkelde examens (coe), waarin leesvaardigheid en luistervaardigheid Nederlands in algemene contexten geëxamineerd gaan worden. Door deze zogenoemd 'generieke' taaltoetsing lijkt men over de hele linie behoudender te worden. Aad 't Hart van ROC Zadkine spreekt hierover zijn zorg uit: 'Een algemene methode Nederlands op niveau 2F of 3F

DE DRIESLAG TAAL

Het ITTA heeft van 2008 tot 2010 het door het procesmanagement Herontwerp mbo en het Steunpunt taal en rekenen financieel gesteunde landelijk project Taalontwikkeling in het mbo uitgevoerd. Bij twintig roc's zijn pilots opgezet om de intensivering van het Nederlands op gang te brengen. In 2010 is door het ITTA, als resultaat van dit meerjarige project, het onderwijsconcept drieslag taal voor de inrichting van het Nederlands in het beroepsonderwijs ontwikkeld. Deze visie op taalontwikkeling in het mbo is door de meerderheid van de roc's als uitgangspunt genomen voor hun taalbeleidsplannen. Zie ook de uitgave *Drieslag taal: Praktijkboek Nederlands in het mbo* (Bolle, 2010).

De aandacht voor taal in de zaakvaklessen en de praktijk neemt af. Taalontwikkeling Nederlands wordt weer de verantwoordelijkheid van de taaldocent alleen

en alle leerlingen achter de computer en in niveaugroepen is nu eenmaal het makkelijkst te organiseren. Maar met een paar uur Nederlands gaan ze het echt niet red- den. Men vergeet dat er ook beroepsgerichte taaleisen zijn en dat leerlingen juist in het beroep ook taal kun- nen leren.'

In het coe krijgen deelnemers uit alle verschillende beroepsopleidingen hetzelfde taalexamen voorgelegd, de tekst- en onderwerpskeuze is algemeen. Omdat onderwijs de examinering volgt, kiezen veel scholen dan ook voor versterking of invoering van algemeen niveau- verhogend Nederlands. De aandacht voor taal in de zaakvaklessen en de praktijk neemt af. Taalontwikkeling Nederlands wordt weer de verantwoordelijkheid van de taaldocent alleen, ondanks de alom gevoelde twijfels over het effect hiervan op de motivatie en prestaties van de mbo-leerlingen. 'Aandacht van de vakdocenten is nodig om de niveaus te verhogen. Algemene vakken moeten gelijklopen met beroepsgerichte vakken anders verspil je tijd', vindt Akkie Hettinga van ROC Kop van Noord-Holland.

Veel roc's zijn bezig een manier te vinden waarop de integrale taalleerlijn in stand gehouden kan worden. Zo ook bij het ROC van Amsterdam: 'De zijslag naar generiek brengt iedereen van het pad af. Door het instel- lingsexamen spreken en schrijven wel in de beroepscon- text en beroepsspecifiek te examineren worden mensen automatisch op het spoor gezet van taalontwikkeling in de beroepscontext', licht Anke Blaquièr toe.

Taalcoaches

Op de meeste roc's zijn taalcoaches aangesteld om taal- beleid Nederlands in de teams concreet vorm te geven. Dit gebeurt met wisselend succes. Het verschil in status en positie van de taalcoaches maakt dat het ene team zich welwillender opstelt ten opzichte van een taalcoach en taalontwikkelend beroepsopleiding dan een ander. 'Een taalcoach die al langer verbonden is aan een oplei- ding en ook onderwijstaken uitvoert, heeft een betere in-

gang. En er moet rust zijn in het team', aldus Jacqueline van der Zee van Rijn IJssel.

Bij het Mondriaan College doen taalcoaches momen- teel meer het ontwikkelwerk en leveren concrete pro- ducten. Anja Schaafsma van het Mondriaan: 'Er zijn meer actoren betrokken bij taalbeleid, ICT'ers en mana- gers en examensecretarissen bijvoorbeeld. Dus stappen we nu over op netwerken en werkgroepen Nederlands, waar de taalcoaches deel van uitmaken. Op teamniveau blijven taalcoaches zo dicht mogelijk bij de praktijk en houden zich vooral met het curriculum bezig. Op domeinniveau zijn er nu taalcoördinatoren die ook een stimulerende en adviserende taak hebben.'

Op koers

Samengevat kan men stellen dat de meeste roc's op koers proberen te blijven met taalbeleid. Overal zijn net- werken taal opgetuigd en actief. Er is in ieder geval veel in beweging rondom taal in het mbo. De drieslag taal wordt breed onderschreven, maar niettemin niet altijd even adequaat omgezet in daden. Toch zal komend jaar wat scholing betreft stevig ingezet gaan worden op het versterken van het taalontwikkelend vakonderwijs en vakgericht taalonderwijs. Het bijspijkeren van leerlingen wordt op veel roc's anders ingericht, dichter op de afde- ling en als vast onderdeel op het rooster.

Het gebrek aan expertise op sleutelfuncties, wis- selingen van personeel en het verdwijnen van arbeids- plaatsen en functies werkt vertragend. Van grote invloed op de invoering van de eerste slag is de komst van de generieke centrale examinering. Hierdoor is taalbeleid op een hoger plan gekomen en willen ook managers en anderen een duik in het zakje doen. Het coe heeft ener- zijds taal tot speerpunt gemaakt voor opleidingsteams en management, waardoor er eindelijk weer werk van gemaakt kan worden in het mbo. Anderzijds heeft het een beweging richting een aparte algemeen gerichte leerlijn Nederlands teweeggebracht. Het is de vraag of de mbo-leerlingen hiermee gediend zijn. ■

binnenkort

Het Groot Dictee

Het Groot Dictee der Nederlandse Taal wordt met die titel sinds 1991 jaar- lijks in december uitgezonden door de Nederlandse en de Vlaamse pu- blieke omroep. Het wordt opgenomen in het gebouw van de Eerste Kamer in Den Haag. Het allereerste dictee, dat van 1990, heette nog het Nationaal Dictee der Nederlandse Taal. Het werd als een samenwerkingsproject van NOS Lopend Vuur, de Nederlandse Taalunie en *de Volkskrant* door de NOS op het scherm gebracht. Vanaf 1991 doen de Vlamingen ook mee en daar- mee verdween het woord *Nationaal* uit de titel. Sindsdien luidt de naam: Het Groot Dictee der Nederlandse Taal. De presentatoren zijn de Neder- lander Philip Freriks en sinds 2005, de Belgische Martine Tanghe. Zij pre- senteren en dicteren. Arnon Grunberg heeft dit jaar het dictee geschreven. Hij volgt daarmee Tommy Wieringa op, die de spellingtoets vorig jaar voor zijn rekening nam.

Het 22e Groot Dictee der Nederlandse Taal wordt woensdag 14 decem- ber uitgezonden bij de NTR op Nederland 1. Zoals elk jaar nemen dertig bekende Nederlanders en Vlamingen plaats in de bankjes van de Eerste Kamer op het Haagse Binnenhof. Zij nemen het op tegen dertig spelling- kenners, die zich plaatsten via voorronden in *de Volkskrant* en *De Morgen*.

Voor meer informatie, zie <<http://grootdictee.nps.nl>>.

Arnon Grunberg. Foto: nrcnext.nl

Dag van de Duitse taal

Op de Dag van de Duitse taal op 19 april 2012 draait het in heel Nederland om de taal van onze oosterburen, aldus de Actiegroep Duits. Gemeen- ten, bedrijven en natuurlijk scholen kunnen meedoen en eigen projecten opzetten. De Actiegroep Duits plaatst alle acties op haar website <www.machmit.nl> en haar Facebook- en Hyves-pagina's. 'Van socialmedia- acties tot aan optredens op school, bezoeken in bedrijven, straattheater, projectdagen: alles is mogelijk. Samen kunnen wij er een grootse dag van maken! Uiteraard wordt op deze dag ook de Prijs van de Duitse taal uitge- reikt', zo luidt de wervende tekst in hun brochure. De volledige brochure is te downloaden op <<http://tiny.cc/lm-brochureduits>>.

agenda

9 – 10 december 2011, Literaire Vertaaldagen 2011, <<http://tiny.cc/lm-litdagen>>

10 december 2011, Uitzending Groot Kinderdictee der Nederlandse Taal, <<http://grootdictee.nps.nl>>

14 december 2011, Uitzending Groot Dictee der Nederlandse Taal, <<http://grootdictee.nps.nl>>

21 – 23 december 2011, VIOT-conferentie Taalgebruik en Diversiteit, Leiden, <<http://tiny.cc/lm-viot2011>>

27 januari 2012, Good Practice Day Talen, Leiden, <www.iclon.nl/gpdtalen>

15 – 17 maart 2012, Conferentie Recent Verschenen Werken, Landhaus Rothenberge, <<http://tiny.cc/lm-rothenberge>>

19 april 2012, Dag van de Duitse taal, <<http://tiny.cc/lm-dagduits>>

26 september 2012, Europese Dag van de Talen, <www.europeesplatform.nl>

15 maart 2013, Nationaal Congres Engels

Literatuurgeschiedenis

Met ingang van donderdag 8 december gaat NTR Schooltv in de vroege ochtenduren op Nederland 3 Literatuurgeschiedenis Gouden Eeuw uitzenden, een nieuwe zesdelige serie voor de bovenbouw havo/vwo. Alle afleveringen zijn na uitzending ook terug te zien op <www.schooltv.nl/schooltvgemist>.

Voor docenten Nederlands is de nieuwe serie een hulpmiddel om de literatuurlessen te verle- vendigen met audiovisueel bronnenmateriaal. Met behulp van de programma's leidt de docent zijn leerlingen door de gouden eeuw, aan de hand van contemporaine schrijvers en artiesten. Voor ver- dere verdieping kunnen docenten gebruikmaken van <www.literatuurgeschiedenis.nl>. Op deze site vindt iedereen uitgebreide achtergrondinformatie over de meeste schrijvers en thema's die in de tv- serie aan bod komen. Het werk van die schrijvers is bovendien via de achterliggende digitale biblio- theek der Nederlandse letteren gratis ontsloten: <www.dbnl.org>.

Schooltv maakte al eerder series over de 18e en 19e eeuw. Het is de bedoeling om een gelijksoortig literatuurgeschiedenisproject te maken over de mid- deleeuwen en de 20e eeuw. Voor meer informatie: <www.schooltv.nl/literatuurgeschiedenis_docent>.